

Det kirkelige embedes væsen og opgave

Lutherske bemærkninger til en økumenisk kontrovers

PEDER NØRGAARD-HØJEN

Peder Nørgaard-Højten is emeritus associate professor of Dogmatics and Ecumenical Theology at the University of Copenhagen. Before taking up teaching there in 1975 he worked at the Lutheran World Federation in Geneva. Peder Nørgaard Højten has specialized in ecumenical theology and been a member of several ecumenical dialogues, including the Faith&Order Commission. Nørgaard Højten was Lutheran co-chair of the informal dialogue group of Farfa Sabina, which in 2010 published the document Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt. Lutherisch-katholische Annäherungen, ed. P. Nørgaard-Højten and J. Puglisi (English translation is in preparation). He has further written a thorough commentary to the Confessional books of the Danish Lutheran Church: Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter, udgivet og kommenteret af Peder Nørgaard-Højten. 2. udg. 2006-2007.

De følgende overvejelser er tænkt som en slags randbemærkninger til væsentlige temaer, der tilsyneladende ikke ophører med at volde problemer i relationen mellem konfessionerne og ikke mindst belaster forholdet mellem katolicismen og lutherdommen. Sigtet er at belyse, hvad det kirkelige embede overhovedet er, hvem der udøver det og på hvilke niveauer, og hvad intentionen med denne embedsudøvelse er.¹

¹ I det følgende anvendes en række forkortelser:

BEM – Lima-Erklæringen (Baptism, Eucharist and Ministry)

BSELK – Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche (Göttingen 1956)

CA – Confessio Augustana

DwÜ – Dokumente wachsender Übereinstimmung 1, ed. Harding Meyer, Hans Jörg Urban und Lukas Vischer, Paderborn und Frankfurt am Main 1983

EKL – Evangelisches Kirchenlexikon

GiA – Growth in Agreement 1, ed. Harding Meyer and Lukas Vischer, New York and Geneva 1984

LG – Vaticanum II, Lumen Gentium

LVF – Det Lutherske Verdensforbund

MPL – Migne, Patrologia Latina

Det kirkelige embedes

nødvendighed, indehavere og opgave

Det kontinuerlige vidnesbyrd om frelsen i Kristus er den nødvendige forudsætning for menighedens fortsatte eksistens (jf. Joh 20,21; Luk 10, 16; Joh 13,20), og i dialogen mellem konfessionerne har spørgsmålet om det kirkelige embedes nødvendighed i sig selv ikke været kontroversielt. Forkyndelsen må finde sted, om fællesskabet ikke skal opløses og forsvinde. Derfor er embedet i en eller anden form nødvendigt, og dets opgave er at tjene den menighed, der overhovedet er resultatet af den oprindelige forkyndelse af Gudsriget. Uden at præjudicere og mobilisere, hvad teologihistorien har udviklet til belysning af embedets teologi og struktur, kan det primært konstateres, at et sådant kirkeligt embede er nødvendigt, og at dets inderste væsen er tjeneste i form af trofast videregivelse af Kristi evangelium i den første apostolske menigheds tolkning.

PCS – Porvoo Common Statement

UR – Vaticanum II, Unitatis Redintegratio

WA – Martin Luther, Weimarer Ausgabe

Ifølge Ny Testamente og en lang tradition i kirkens historie omfatter Jesu forkyndelsesopfordring alle og enhver, der lytter til evangeliet og kommer til tro på det. Forestillingen om den troendes ved dåben formidlede delagtighed i Kristi sendelse og dermed i hans præstelige og kongelige embede var udbredt overbevisning i oldkirken² og middelalderen og udviklede sig senere ikke mindst i reformatorisk teologi til læren om de troendes almindelige præstedømme (jf. 1 Pet 2,9). Dette indebar alle døbtets adgang til alle præstelige funktioner som bøn, forbøn og forkyndelse, herunder sågar muligheden for at fejre nadveren under fremsigelse af indsættelsesordene og frembærelsen af offeret, hvilket efter den daværende katolske opfattelse kun kunne opfattes som ekstremt provokerende, selv om messeofferet blev reinterpreteret og tolket som den troendes selvhengivelse i tjeneste for Gud og næsten i henhold til Rom 12,1 og 1 Pet 2,5. Konsekvent nok sætter den unge Luther trumf på og erklærer, at

alle kristne tilhører ... den gejstlige stand, og der er ikke anden forskel imellem dem end den, der ligger i embedet. ... Thi hvad der er krøbet ud af dåben, kan rose sig af allerede at være indviet til præst, biskop og pave, selv om det ikke sømmer sig for enhver at udøve sådan et embede. Thi selv om vi alle i lige grad er præster, så må ingen selv træde frem og uden vor billigelse og vort valg fordriste sig til at øve det, som vi alle har lige stor myndighed til. Thi det, der er fælles, kan ingen uden menighedens vilje og befaling tiltage sig.³

² Se fx *Augustin i De civitate Dei* XX,10: Quod autem, cum dixisset [sc. Johannes]: In istis [sc. dem, der har del i den første opstandelse] secunda mors non habet potestatem; adiunxit atque ait: Sed erunt sacerdotes Dei et Christi et regnabunt cum eo mille annis [cf. Apoc 20,6]; non utique de solis episcopis et presbyteris dictum est, qui proprie iam vocantur in Ecclesia sacerdotes; sed sicut omnes christos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt unius sacerdotis. MPL 41, 675-676.

³ An den christlichen Adel; da. overs. i *Torben Christensen (red.)*, Luthers Skrifter i Udvalg IV. Evangelium og Samfundsliv, Århus 1980, 46-47. Tilsvarende hedder det i *De captivitate Babylonica*: Esto itaque certus ... omnes nos aequaliter esse sacerdotes, hoc

Det er vanskeligt at overdrive, hvor revolutionerende sådanne formuleringer må have lydt i katolske ører. De indeholder imidlertid væsentlige reservationer, der sætter de kategoriske udmeldinger i perspektiv. For det første understreges det, at det, som alle døbt har, nl. adgang til og del i præsteembedet, ikke er den enkelte troendes prerogativ, men kun noget, som han/hun har i det fællesskab, som vedkommende som medlem af det skal tjene. Det er stedse *una sancta catholica* (og inden for dennes rammer), som den døbt er sendt til at tjene. Det er derfor også det i denne forstand katolske fællesskab, der ud af de troendes helhed udpeger nogle til at udøve præstetjeneste og således giver dem fuldmagt til på alles vegne at udføre det, som alle i kraft af dåben er udrustet til.⁴

---

est, eandem in verbo et sacramento quocunque habere potestatem, verum, non licere quemquam hac ipsa uti nisi consensu communitatis aut vocatione maioris. Quod enim omnium est communiter, nullus singulariter potest sibi arrogare, donec vocetur. WA 6, 566, 26 ff.

⁴ Denne embedets katolske dimension formuleres forbillegligt af *Wolfhart Pannenberg*: "Der gemeinsame Auftrag aller Christen, ihren Glauben zu bekennen und die Botschaft des Evangeliums weiterzugeben, indem sie sie durch ihr Leben bezeugen, schließt auch eine gemeinsame Verantwortung dafür ein, daß das entsprechend der Einheit der Glaubenden in Jesus Christus und also gemeinschaftlich geschieht. Der gemeinsame Auftrag der Christen wäre nicht erfüllt, wenn jeder für sich – und auch im Widerspruch zu anderen – das eigene Zeugnis für Jesus Christus ablegte. Vielmehr verlangt der allen Christen gegebene Auftrag, daß er als ein gemeinsamer Auftrag erfüllt wird. Solche Gemeinsamkeit muß beim Zeugnis des Glaubens ebenso wie bei der Feier des Herrenmahls gewahrt werden. Aber sie entsteht nicht von selbst, und es kann auch nicht um irgendeine Gemeinsamkeit gehen, sondern nur um die im Evangelium Jesu Christi begründete. Sie ist der Vielheit der Glieder der Kirche immer schon vorgegeben, aber sie muß auch zur Vielheit der individuellen Beiträge zum Leben der Gemeinde in Beziehung gesetzt werden, um sie in die Einheit des Christuszeugnisses zu integrieren. Eine Instanz, die diese Funktion erfüllen soll, ist einerseits angewiesen auf das gemeinsame Glaubensbewußtsein der Glieder der Kirche, repräsentiert aber andererseits ihnen gegenüber die Einheit des Auftrags Jesu Christi, in welchem jenes gemeinsame Glaubensbewußtsein selber gründet und aus dem es sich immer wieder er-

Det er den offentlige udøvelse af denne fuldmagt, der i egentlig forstand markerer forskellen mellem totaliteten af døbte og dem af dem, der har fået overdraget den særlige opgave på trosfællesskabets vegne at opfylde det forkyndelsesopdrag, som Kristus har givet alle. De, der er kaldet til denne tjeneste, udgør en ægte delmængde af alle troende: de to grupper har uden at være identiske samme karakteristika, men de har forskellige funktioner. Det døbte gudsfolk har den opgave at bevidne evangeliet og frelsen i deres liv og dagligdag, mens de, der er kaldet til præstetjeneste opfylder vidneforpligtelsen ved en eksplicit og offentlig forkyndelse i ord og sakramenter (jf. formuleringen i frihedstraktaten [WA 7,58,20]: *publice servire et docere*). Det er denne offentlighed i tjenesten, der adskiller embedsindehaverne fra de øvrige troende.⁵

Afgørelsen om, hvem af og i de troendes fællesskab der konkret skal betros denne offentlige tjeneste, træffes af gudsfolket selv, idet det kal-

---

neuern muß.“ Systematische Theologie III, Göttingen 1993, 409-410.

⁵ Specielt Pannenberg har understreget denne offentlighedsdimension som kriterium til skelnen mellem gejstlig og læg (op. cit., 410). Han lægger i denne sammenhæng afstand til den opfattelse, der forklarer forskellen under henvisning til, at præsten til forskel fra lægfolket handler *in persona Christi* (se fx *Per Erik Persson*, Kyrkans ämbete som Kristus-representation. En kritisk analys av nyare ämbesteologi, Lund 1961) og pointerer, at det mindre er Kristus-representationen i sig selv, end det er denne repræsentations offentlighed, der markerer forskellen: ”Die ... ’Öffentlichkeit’ des kirchlichen Predigt- und Leitungs-amtes bedeutet, daß der Amtsträger nicht im eigenen Namen, sondern in der Autorität des der ganzen Christenheit gegebenen Auftrags zur Lehre des Evangeliums handelt und also im Auftrag Jesu Christi selbst: In diesem spezifischen Sinne handeln die öffentlichen Amtsträger der Kirche *in persona Christi* und zugleich im Namen der ganzen Christenheit und des ihr durch die Sendung der Apostel gegebenen Auftrags.“ Systematische Theologie III, 424-425. Uden at ville bagatellisere anliggendet i denne understregning af embedets offentlige aspekt, der faktisk er væsentligt, forekommer det berettiget at spørge, om det ikke netop er denne offentlighedsdimension, som også repræsentationstanken vil understrege. At der så kan ligge andet og mere i forestillingen om embedets karakter af Kristus-representation, der ikke umiddelbart er kompatibelt med et reformatorsk embedssyn, er en anden sag.

der denne eller hin person til at udøve præstelig tjeneste. Denne offentlige *vocatio* (jf. CA 14) giver vedkommende adgang til den særlige funktion og det særlige embede, som præstetjenesten er, og autoriserer ham/hende til at *publice docere* og til på denne specifikke måde at tjene trosfællesskabet. Dåben er grundsakramentet, der danner forudsætningen for medlemskab af den kristne menighed og – under forudsætning af dennes eksplicite kaldelse – for udøvelse af embedsfunktioner af enhver art. Alle forestillinger om en væsensmæssig forskel mellem lægfolk og embedsbærere er i den forbindelse sekundære: læge og ordinerede medlemmer af gudsfolket er fælles om at være kristne, men de ordinerede har på grundlag af menighedens kaldelse fået tildelt særlige opgaver og funktioner, navnlig evangeliets forkyndelse og sakramentsforvaltningen, herunder varetagelsen af kirken apostolicitet og katolicitet, der er nødvendig, om menigheden overhovedet skal have en fremtid (jf. forestillingen om kirken som *creatura verbi*).⁶

Selv om modsætningen mellem et (reformatorsk) forkyndelsesembede og et (katolsk) sakramentsembede, som traditionelt blev skærpet i dønningerne efter reformationen, her og der endnu kan forekomme slidstærk og brydsom, har moderne økumeniske kontakter på mange måder afdramatiseret og reduceret de traditionelle kontroverser, så man i dag for længst udfolder em-

⁶ Dette bekræftes i den lutherske tradition, når den lige siden CA (specielt artt. 5, 14 og 28) understreger det nødvendige bånd mellem kirken og et *iure divino* indstiftet embede og i øvrigt har gjort det reformatorske materialprincip til det afgørende kriterium for alt i fællesskabets liv og lære og således gør det helt klart, at kirken og dens embede er underordnet det evangelium, der alene er nødvendigt til frelse. I den forstand er dogmer, bekendelsesskrifter, symboler og det kirkelige embede i dets særlige historiske form ikke del af det, der strengt taget er nødvendigt for kirken, dvs. i luthersk terminologi nødvendigt til frelse. Alt i kirken, incl. dens højeste læremyndighed, er underordnet evangeliet som det kritiske kriterium, fordi forbindelsen mellem kirken og embedet, så vital og snæver den end må være, i praksis aldrig kan beskyttes mod hærse og magtmisbrug. En definitivt bindende myndighed kan ingensinde tilskrives andet end evangeliet selv, og kun i tilslutning til dette princip står kirken i apostolsk succession (se nedenfor).

bedsteologien på grundlag af en fælles grundoverbevisning og enighed om det fundamentale⁷:

In der Lehre vom gemeinsamen Priestertum aller Getauften und vom Dienstcharakter der Ämter in der Kirche und für die Kirche besteht heute für Lutheraner und Katholiken ein *gemeinsamer Ausgangspunkt* zur Klärung der noch offenen Fragen im Verständnis des geistlichen Amtes in der Kirche.⁸

Dog kunne Romerkirken så sent som på Vaticanum II hævde, at ”de troendes almindelige præstedømme og det præstelige hierarkiske præstedømme i deres væsen og ikke blot i grad (*essentia et non gradu tantum*; LG 10) er forskellige”. Betydningen og rækkevidden af denne formulering er omstridt. Selv om man antog, at koncilet dermed ønskede at understrege, at der kristent set ikke er forskel mellem lægfolk og præster, og at disse altså ikke ved ordinationen udrustes med en større delagtighed i Kristi præstedømme, forekommer det forhastet og alt andet end selvfølgeligt at konkludere, at præsten så ikke udmærker sig ved nogen form for ontisk overlegenhed.⁹ At tolke formuleringen som svarende til prædikeembedets ovenfor omtalte of-

⁷ Således fx i BEM, Ministry 13: ”The chief responsibility of the ordained ministry is to assemble and build up the body of Christ by proclaiming and teaching the Word of God, by celebrating the sacraments, and by guiding the life of the community in its worship, its mission and its caring ministry.” GiA, 485.

⁸ Således stedfortrædende fx i den katolsk-lutherske læresamtale om *Das geistliche Amt in der Kirche* (par. 15). DwÜ, 334. Jf. ligeledes BEM-Ministry 6 (GiA 1, 484).

⁹ Se hertil *Peter Neuner*, *Ökumenische Theologie*, Darmstadt 1997, 225-226. Sammenhængende hermed er også fx reformatorenes tilbageholdenhed over for det særligt katolske præstebegreb, der forstår præsten i betydningen ”offerpræst” (*sacerdos*), hvilket kunne misforstås som en reduktion af Kristi én gang for alle fuldbragte gerning. Denne uheldige tolkning imødegår den katolsk-lutherske dialog ved at anlægge et anamnetisk perspektiv og forstå præstens rolle som en aktualisering af Kristi unikke præstedømme: ”Wenn Amtsträger in der katholischen Tradition als Priester bezeichnet werden, dann in dem Sinn, daß sie im Heiligen Geist Anteil erhalten an dem einen Priestertum Jesu Christi und es vergegenwärtigen” (*Das geistliche Amt in der Kirche*, par. 21; DwÜ 1, 336).

fentlighedskarakter, som det irenisk sker hos Pannenberg (*Systematische Theologie* III, 423), forekommer ikke overbevisende. Tilbage står under alle omstændigheder, at forestillingen om det almindelige præstedømme, som konfessionerne angiveligt er enige om, ofte i sidste instans viser sig at blive interpreteret i lyset af de traditionelle konfessionelle koder, så den påståede enighed alligevel truer med at fordampe.

Ordinationen

Overdragelsen af det kirkelige embede og de dermed forbundne fuldmagter (forkyndelsen, sakramentsforvaltningen og dermed implikativt en form for enhedsstiftende og enhedsbevarende opgave, navnlig for bispeembedets vedkommende) er siden Oldkirkens dage sket under bøn og håndspålæggelse (ordinationen). Denne handling forstås i kristenhedens katolske og ortodokse kirker som et sakramente, mens dette i de reformatoriske kirkesamfund normalt ikke er tilfældet.¹⁰ Denne forskel betyder imidlertid ikke, at det, der også i de reformatoriske kirker betegnes som ordination, er teologisk indholdstomt og reduceres til en ceremoniel embedsindsættelse, og lutherdommen skelner i dag mellem ordination som livslang overdragelse af det kirkelige embede og indsættelse (*installatio*) i et tidsbegrænset, konkret præsteembede. Derfor kan det i høj grad diskuteres, om der faktisk består den store saglige forskel mellem højrefløjskirkernes ordination og reformationskirkernes embedsindvielse, hvorfor den katolsk-lutherske dialog da også understreger, at hidtil kirkeadskillende forskelle på dette område forekommer at være ophævet i det omfang, hvori dialogparterne kan være enige om at opfatte ordinationen som det sted, hvor Helligånden udruster ordinanden til livslang udøvelse af ordets og sakramenternes tjeneste.

¹⁰ Luther afviser i *De captivitate Babylonica* ordinationen som sakramente, fordi den ikke kan dokumenteres nytestamentligt og mangler *promissio gratiae*: Hoc sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papae. WA 6, 560, 20 f. Det senere reformationsforløb viser imidlertid, at Luther netop i spørgsmålet om ordinationen havde ganske vanskeligt ved at finde sine egne ben.

Die *katholische* Tradition bezeichnet diesen kirchlichen Akt, in dem unter Wort und Zeichen der Heilige Geist wirkt, als ein Sakrament. In der Katholischen Kirche ist dieses sakramentale Verständnis der Ordination verbindlich. Die *lutherische* Tradition benutzt einen engeren Sakramentsbegriff und spricht deshalb nicht vom Sakrament der Ordination. Dennoch wird die Anwendung des Sakramentsbegriffs auf das Amt nicht grundsätzlich abgelehnt. – Wo gelehrt wird, daß durch den Akt der Ordination der Heilige Geist den Ordinierten mit seiner Gnadengabe für immer zum Dienst an Wort und Sakrament befähigt, muß gefragt werden, ob nicht in dieser Frage bisherige kirchentrennende Unterschiede aufgehoben sind. Unvereinbar mit diesem Verständnis von Ordination ist es für Katholiken wie Lutheraner, die Ordination nur als Art und Weise einer kirchlichen Anstellung und Amtseinweisung zu verstehen.¹¹

Den officielle katolicisme har haft vanskeligere ved at bygge bro over de embedsteologiske modsætninger, når selv Andet Vatikankoncil kunne hævde, at de reformatoriske kirkesamfund ikke havde bevaret det eukaristiske mysteriums ægte og fulde indhold ”især på grund af manglen på ordinationens sakramente”.¹²

En sammenlignelig uklarhed råder med henblik på effekten af ordinationshandlingen, når reformatorisk teologi afviser den katolske tale om en *character indelebilis*, som ordinationen udruster den ordinerede med. Det saglige anliggende, der ligger i denne terminus (sc. at ordinationen i lighed med dåbens og firmelsens sakramente præger modtageren for livet og derfor ikke kan gentages), deles på den anden side af

både den katolske og reformatoriske tradition.¹³ Men hvis ordinationen ikke er et sakramente, kan den naturligvis heller ikke meddele nogen *character indelebilis*. Konsekvensen bliver et rent funktionalt embedssyn: hvis en ordineret person for en periode *de facto* ikke udøver præstelig tjeneste, er vedkommende ikke længere præst og kan først genoptage præstelige funktioner efter fornyet kaldelse fra en menighed. Dette svarer imidlertid ikke til de faktiske forhold, fx i Den Danske Folkekirke. Er man ordineret i denne kirke, forbliver man livet igennem præst og kan selv uden fast ansættelsesmæssig tilknytning lejlighedsvist forrette præstelige tjenester – med mindre man er gerådet i konflikt med de statskirkelige myndigheder og har fået frataget sit embede. Så kan man ganske vist også stadig udøve præstelig tjeneste, men først efter udtrykkelig tilladelse fra de kirkelige myndigheder. Konklusionen må være den, at der mildt sagt er rod i begreberne. Måske kunne man kalde ordinationen, som den praktiseres fx i Danmark, for en quasi-sakramental handling, men en sådan definition udmærker sig i grunden kun ved netop ikke at definere noget som helst og ved at markere, at den teologiske og kirkelige virkelighed undertiden er så kaotisk, at den unddrager sig konceptualisering.¹⁴

¹³ ”Wo dieses Verständnis der ein für allemal erfolgenden Ordination besteht und wo die Einseitigkeiten und Fehlentwicklungen überwunden sind, kann von einem *Konsens* in der Sache gesprochen werden.” *Das geistliche Amt in der Kirche*, par. 39 (DwÜ 1, 343).

¹⁴ Pannenberg argumenterer for, at ordinationen ikke nødvendigvis må frakendes enhver form for sakramentalitet, idet også den kan tolkes som en konkretisering af det ene frelsesmysterium. På den anden side er det også for Pannenberg klart, at den ikke formidler den retfærdiggørende nåde, men forudsætter det allerede i dåben begrundede tilhørsforhold til Kristus og i kraft heraf skænker ordinanden en særlig karisma, der imidlertid ikke refererer til hans/hendes person, men kun til den funktion, der herefter skal udøves. Man kan ikke helt undgå det indtryk, at Pannenberg her snarere tager sit udgangspunkt i en før-reformatorisk kirkelig praksis, der har overlevet reformationens turbulenser, end i en luthersk teologi, der har svært ved at finde rum for ordinationen. Helt tydeligt bliver dette, når han under stiltiende rekurs til ordinationshandlingens faktisk formodede sakramentalitet forsøger at redde anliggendet i læren

¹¹ *Das geistliche Amt in der Kirche*, par. 33 (DwÜ 1, 341). Jf. til det lutherske syn på ordinationen *Peder Nørgaard-Højen*, Den Danske Folkekirkes Bekendelsesskrifter. Kommentar, København 2006, 281 ff.

¹² Jf. UR 22: ”... praesertim propter sacramenti Ordinis defectum, ...” Det forekommer uklart, hvordan udtrykket *defectus* skal forstås. Er der tale om en mangel på ordinationens sakramente, at det m.a.o. mangler og er fraværende, eller skal *defectus* snarere oversættes ved *svaghed*, så koncilsteksten taler om ordinationens svagere, men ikke dermed fraværende stilling og betydning i reformatorisk teologi? Jf. hertil *Neuner*, Ökumenische Theologie, 220; 232.

Ordination og repræsentation

I forbindelse med ordinationen kræver også forståelsen af det præstelige embede som *repraesentatio Christi* afklaring, idet ordinationen kan opfattes som den handling, ved hvilken ordinanden får fuldmagt til at repræsentere Kristus (*auctoritas repraesentationis*) og således eventuelt får tillagt en form for myndighed, som den ikke-ordinerede troende ikke besidder. Idéhistorisk er selve repræsentationsbegrebet næppe vokset frem i den teologiske have; det er snarere primært et juridisk og sociologisk-politisk begreb. I navnlig den katolske teologi anvendes det imidlertid for at anskueliggøre og aktualisere (ty. *vergegenwärtigen*) en åndelig realitet, der kun er virkelighed og som sådan håndgribelig og disponibel i denne anskueliggørelsens og aktualiseringens modus. Således formidler og visualiserer kirken sakramentalt Guds frelseshandlen med mennesket og repræsenterer for så vidt den guddommelige frelsesplan og frelsesvilje. Tilsvarende anskueliggør og aktualiserer messeofferet Guds unikke korsoffer, så den troende får del i det. Biskoppen, hhv. præsten frembærer *in persona Christi* og på vegne af hele gudsfolket det eukaristiske offer (LG 10) og anskueliggør således i en dobbeltrepræsentation på én og samme tid både Guds Golgatha-offer og de troendes frembærelse af det, og i biskoppens person er Kristus *præsent* og *re-præsenteres* som kirkens hoved. Embedet bliver instrumentet for den sakramentale formidling af frelsen og tjener på samme tid denne frelses institutionelle nærvær, hvilket danner grundlag for institutionens konkrete struktur. Dette bliver specielt tydeligt i paveembedet, hvis indehaver som *vicarius Christi* på samme tid anskueliggør (tilmed ufejlbarligt!) og institutionaliserer den kontinuerligt sig åbenbarende sandhed. På den baggrund giver det god mening, når *Erwin Fahlbusch* kan bestemme re-

---

om *character indelebilis*: ”Wie der Getaufte ein für allemal ein Getaufter bleibt, so bleibt auch der Ordinierte für alle Zeit ein öffentlich zum Amt der Kirche Berufener, auch wenn er dieses Amt nicht mehr ausübt oder seine Ausübung ihm untersagt wird.” *Wolfhart Pannenberg*, *Systematische Theologie III*, 435. Under alle omstændigheder er sådanne overvejelser vanskeligt forenelige med den tidlige Luther.

præsentationen som ”(d)as ekklesiale Handlungsprinzip”.¹⁵

Tilbage står det ovenfor rejste spørgsmål, om en eventuel *auctoritas repraesentationis* kan begribes som det, der gør ordinerede troende forskellige fra læge. *Wolfhart Pannenberg* ser med rette repræsentationen som omfattet af og indeholdt i den offentlighed, som menighedens kaldelse stiller et udvalgt medlem af de troendes fællesskab ind i, hvorved vedkommende funktionalt, men ikke i nogen ontisk forstand får det opdrag at være præst og forkynder, uden at han/hun af den grund væsensmæssigt bliver andet og mere end delagtig i det almindelige præstedømme. Kristi repræsentant i og over for fællesskabet af troende bliver den kaldede og ordinerede præst ikke i nogen anden forstand end den, hvori han/hun er det som medlem af hele gudsfolket, hvilket ifølge Luther indebærer, at enhver skal blive en Kristus for sin næste.¹⁶ Fra et lidt andet perspektiv påviser *Per Erik Persson* i en analyse af repræsentationsforestillingen i dens forhold til de lutherske bekendelsesskrifter, at embedsindehaverne ikke som sådanne repræsenterer Kristus. Det gør de nemlig kun, når de forkynder ordet og forvalter sakramenterne i overensstemmelse med evangeliet.¹⁷

¹⁵ *Erwin Fahlbusch*, Art. Römisch-katholische Kirche, EKL 3, 1680-1698, citat 1692. Se tillige *idem*, Art. Repräsentation, EKL 3, 1631-1633.

¹⁶ ”Fraglich ist nur, ob der Gedanke der *repraesentatio Christi* bereits die *Eigenart* des ordnierten Amtes zu bezeichnen vermag. Wenn es richtig ist, daß alle Christen durch die Christusgemeinschaft des Glaubens an Christi Amt und Sendung teilhaben, dann folgt daraus, wie Luther einst schrieb, daß jeder dem anderen gleichsam ein Christus werde (unusquisque alteri Christus quidam fieri [WA 7, 66, 3 ff]). Darin besteht also noch keine Besonderheit des ordnierten Amtes. Würde die Repräsentation Christi gegenüber den Glaubenden *exklusiv* dem ordnierten Amt zugeschrieben, dann würde damit ... die Tatsache der Teilhabe jedes Glaubenden an der Sendung Christi verleugnet. Die Teilhabe an der Sendung Christi impliziert das Christus repräsentierende Eintreten für andere.“ *Wolfhart Pannenberg*, *Ökumenisches Amtsverständnis*, i: *Ethik und Ekklesiologie*. Gesammelte Aufsätze, Göttingen 1977, 268-285, citat 279.

¹⁷ Skønt embedsindehaverne ”repraesentant Christi personam propter vocationem ecclesiae, [et] non repraesentant proprias personas”, udover de kun deres

Er dette ikke tilfældet, taler de ikke *Christi vice et loco*, men er at regne for uværdige og falske forkyndere, som trosfællesskabet har pligt til at bekæmpe. Konklusionen må blive, at Kristusrepræsentationen kun meget betinget og end ikke eksklusivt kan tillægges de kirkelige embedsindehavere alene.

Apostolsk succession

Som ovenfor omtalt er det det kirkelige embedes opgave at tjene kirkens enhed ved at tage vare på forkyndelsen af evangeliet og forvaltningen af sakramenterne. Nu er det selvfølgelig ikke en tilfældig forkyndelse eller sakramentsforvaltning, der er tale om. Det er en forkyndelse og en sakramentsadministration med et ganske bestemt indhold, der kræves, for at et embede kan kaldes autentisk. Dette er tilfældet, når embedet i prædiken og sakramentsstjeneste formidler det oprindelige apostolske budskab og dermed på samme tid bidrager til kirkens enhed. Kirken er nemlig ét og én, når den er apostolsk og dermed trofast over for sin oprindelse. Dette sikres ifølge en historisk stærk tradition i den såkaldte *successio apostolica*, der imidlertid forstås forskelligt i de forskellige konfessioner.

Men til trods for forskelle i enkeltheder er Romerkirken og de ortodokse kirker som bekendt enige om at knytte den apostolske succes-

sion snævert til bispeembedet og således opfatte den eksklusivt som embedssuccession, skønt der i de senere år har vist sig tendenser til at understrege denne form for succession som et blandt flere kriterier til at skelne mellem hæresi og det ægte apostolske budskab. Embedssuccessionen er ikke i sig selv apostoliciteten, men et (af flere) tegn på den.¹⁸ I de fleste protestantiske kirker løsrives den apostolske succession derimod fra bispeembedet, hvis indehavere efter reformatorenes mening havde vist sig uegnede som garanter for apostoliciteten, og defineres sagligt som kirkens overensstemmelse med evangeliet og dermed som læresuccession. Dog vedblev bispeembedet i den anglikanske tradition at spille en betydelig rolle som et for kirken principielt grundlæggende embede, der overdrages ved håndspålæggelse i den hensigt at værne om uforanderligheden og kontinuiteten i det oprindelige apostolske budskab. Det apostolske embedes og specielt bispeembedets opgave, der i den økumeniske terminologi tit omtales som *episkopé*, er at opbygge Kristi Legeme og koordinere de nådegaver, Gud har skænket sit folk,¹⁹ i tillid til Herrens eget løfte om, at han ved sin Ånd vil vejlede den til sandheden. Denne Åndens vejledning knytter anglikanismen specielt til bispeembedet og bispevielsen, ved hvilken kirken under bøn og håndspålæggelse anmoder Gud om at udruste ordinanden og kirken som helhed med Helligånden.

Den økumeniske diskussion relativiserer successionens eksklusive tilknytning til det biskopelige embede og understreger, at bispesuccessionen kun er én af de måder, hvorpå

---

tjeneste *Christi vice et loco*, "[c]um verbum Christi, cum sacramenta porrigunt". Apol. til CA 7-8, BSELK 240. Persson tolker: Spørgsmålet er, "när och varför den som står i kyrkans ämbete kan säges tala och handla 'på Kristi vägnar', ty då visar det sig omedelbart att detta icke är avhängigt av någon speciell ämbetsfullmakt, som innebär en förblivanda 'förmåga' till Kristus-representation, utan betingas blott av en enda sak, som ensam är det allt avgörande, nämligen om han frambär Kristi ord, 'evangeliet'. 'Cum verbum Christi, cum sacramenta porrigunt, Christi vice et loco porrigunt' – då de frambär Kristi ord och sakrament, är ämbetsinnehavarnes ord och handling också Kristi ord och handling, men detta gäller blott när och så länge dessa ord och handlingar är uttryck för evangeliet. Blott då gäller Kristi ord: 'den som hör eder, han hör mig', ty dessa ord innebär, att han kräver att de skall predika och lära så att man hör honom själv." Per Erik Persson, *Kyrkans ämbete som Kristus-representation*, 268 ff.

¹⁸ Joseph Ratzinger sammenfatter forholdet mellem succession og apostolsk tradition således: "Die Nachfolge ist die Gestalt der Überlieferung. Die Überlieferung ist der Gehalt der Nachfolge." *Joseph Ratzinger, Primat, Episkopat und successio apostolica*, i: *Joseph Ratzinger und Karl Rahner, Episkopat und Primat. Quaestiones Disputatae 11*, Freiburg-Basel-Wien 1961, 49. Jf. *Neuner, Ökumenische Theologie*, 230.

¹⁹ Dette embede omtales fx i PCS som "the ministry of oversight, *episcopate*, a caring for the life of a whole community, a pastoring of the pastors and a true feeding of Christ's flock, ... *Episcopate* (oversight) is a requirement of the whole Church and its faithful exercise in the light of the gospel is of fundamental importance to its life" (PCS, § 42).

overleveringen af evangeliet udtrykkes. Der skelnes derfor mellem hele kirkens og embedets apostolske tradition. Kirkens apostolicitet bliver det primære og embedets først det sekundære i rækken af eventuelt flere andre tegn på og udtryk for apostolsk tradition:

Apostolic tradition in the Church means continuity in the permanent characteristics of the Church of the apostles: witness to the apostolic faith, proclamation and fresh interpretation of the Gospel, celebration of baptism and the eucharist, the transmission of ministerial responsibilities, communion in prayer, love, joy and suffering, service to the sick and the needy, unity among the local churches and sharing the gifts which the Lord has given to each.²⁰

I forlængelse heraf konstaterer BEM, at der i episkopalt strukturerede kirker efterhånden er en voksende forståelse af, at også kirker, ”which have not retained the form of historic episcopate”²¹ (som det udtrykkes i et umiskendeligt anglikansk sprogbrug), kan have bevaret kontinuiteten i den apostolske tro, forkyndelse og sendelse. Dette indebærer imidlertid udtrykkeligt ikke nogen devaluering af bispeembedet – så meget mindre som denne ændrede holdning forventes at kunne motivere non-episkopale kirker til at forstå bispesuccessionen ”as a sign, though not a guarantee, of the continuity and unity of the Church” og derfor også bane vejen for deres faktiske accept af ”episcopal succession as a sign of the apostolicity of the life of the whole Church”.²²

²⁰ BEM-Ministry 34 + Commentary.

²¹ BEM-Ministry 37.

²² BEM-Ministry 38. Synspunkterne fra Lima danner tydeligvis baggrund for fx formuleringen af PCS. Selv om det understreges, at *hele* gudsfolket er kaldet, pointeres utvivlsomt det tre-leddede embede som det ønskværdige og normative. Denne embedsordning bliver ligefrem betegnet som ”an expression of the unity we seek and also a means for achieving it” (BEM-Ministry 22).

Bispeembedet

De egentlige økumeniske problemer rejser sig i forståelsen af bispeembedet.²³ Allerede ved Kirkernes Verdensråds første generalforsamling i Amsterdam 1948 opdelte man kristenheden i katolsk og protestantisk orienterede kirker. En stærk betoning af kirkens synlige og historiske kontinuitet, som den kommer til udtryk i den apostolske succession i bispeembedet, kontrasteres med en protestantisk tilknytning af successionen til evangeliet selv og dermed til forkyndelsens og lærens indhold. Denne grovinddeling af de kristne kirker formuleres også andetsteds, fx på Andet Vatikankoncil, der ved sig i nært slægtskab med de ortodokse, men også gammelkatolske og anglikanske kirker ”i kraft af den apostolske succession” (UR 15), men som ovenfor drøftet på samme tid tilkendegiver en tilsvarende distance over for de reformatoriske kirker især på grund af deres mangel på ordinationens sakramente (*defectus ordinis*, UR 22).

Rom insisterer på at tilskrive episkopatet successionen og opretholder det tredelte embede som en guddommelig institution og bispeembedet og den apostolske succession ”als geordnete Weitergabe des ordinationsgebundenen Amtes” og derfor ”für die Kirche als Kirche wesentlich und in diesem Sinne notwendig und unverzichtbar”.²⁴ Derimod har lutheranerne tendens til at

²³ Til det lutherske syn på bispeembedet se endvidere *Nørgaard-Højen*, *Den Danske Folkekirkes Bekendelsesskrifter*. Kommentar, 284 ff, og udførligt *Georg Kretschmar*, *Das bischöfliche Amt. Kirchengeschichtliche und ökumenische Studien zur Frage des kirchlichen Amtes*. Hrsg. Dorothea Wendebourg, Göttingen 1999.

²⁴ *Kirche und Rechtfertigung*, 99 (§ 196). Det er imidlertid et stadig uløst økumenisk problem, at den apostolske efterfølges eksklusive binding til bispeinstitutionen mindre synes at være en historisk kendsgerning end en fiktiv idealforestilling, der ikke afspejler de reelle forhold i kirkens tidlige udvikling, og derfor mister teologisk troværdighed. Bagatellisering af dette faktum under henvisning til, at bispeembedet engang i kirkens tidlige historie, omend geografisk og måske også tidsmæssigt begrænset, *de facto* har haft ansvaret for at bevare menighederne i troen, og bispesuccessionen derfor i selve sit anliggende skulle kunne udøve sin traditionelle normative funktion, fore-

betragte de fleste embedsinstitutioner som kontingente, historisk betingede fænomener, der kun kan gøre krav på autentisk autoritet, når de er i overensstemmelse med evangeliets krav. Når og hvor dette imidlertid er tilfældet, er kirken forpligtet på sine apostolske rødder og bevarer den apostolske succession uden hensyn til den eller de embedsinstitution(er), til hvilke(n) apostoliciteten til enhver tid måtte være knyttet. Den apostolske succession kan under sådanne omstændigheder være episkopal, men den kan lige så godt være presbyteral eller kongregational (som det eksempelvis er tilfældet hos Grundtvig). Det er temmelig sikkert utopisk – og under alle omstændigheder ulogisk – at forestille sig, at luthersk teologi ville acceptere ideen om apostolsk succession som eksklusivt biskoppelig – af teologiske, økumeniske eller af rene og skære kirkepolitiske grunde, alene fordi det ville være ensbetydende med at bryde enheden med de lutherske kirker, der ikke kender episkopatet, for slet ikke at tale om kirker (fx Leuenberg-Fællesskabet), som lutherdommen andetsteds er økumenisk forpligtet på. Men skulle det dog være ganske utænkeligt at huse forskellige holdninger til succession og bispeembede under et fælles kirketag, så længe både katolikker og lutheranere (og mange andre) kan mobilisere en enighed om intentionen med forkyndelsen og embedet, hvilket jeg antager er tilfældet?

De seneste tendenser i verdenslutherdommen forekommer imidlertid i det ydre at tage en ændret tolkning af bispeembedet alvorligt uden på den anden side at forlade gammelkendte lutherske positioner. Således knytter en erklæring fra LVF om *Das bischöfliche Amt im Rahmen der Apostolizität der Kirche* (2002)²⁵ embede og succession sammen på en måde, der klart forsøger at imødekomme den ”episkopalisering”, der har gjort sig tydeligt gældende i de senere års interkonfessionelle dialoger, selv om tonen her er mere forsigtig og mindre kategorisk. At det særlige, ordinerede embede uden omsvøb beskrives som konstitutivt for kirken (§ 14) og bis-

peembedet som en særlig form for det ene embede, er der intet overraskende i. Alligevel understreges bispeembedets betydning for den kirkelige enhed så vehement, at det i det mindste forekommer usædvanligt, skønt ikke umuligt i en luthersk kontekst. ”Die Sorge für die Einheit der Kirche gehört zum *eigentlichen* (kursiv PN-H) Wesen des bischöflichen Amtes” (§ 37), og biskoppen har et særligt ansvar for kirkens bevarelse i den apostolske tro.

Hertil udrustes han/hun i bispeordinationen, der udføres på hele gudsfolkets vegne, og ved håndspålæggelsen som et tegn på enhed og kontinuitet med hele *Una Sancta* (§ 38-39). Bispeembedets kontinuitet i den apostolske sendelse er overhovedet det primære indhold af biskoppelig succession (§ 40), der imidlertid ikke garanterer en kirkes eller biskops trofasthed over for det apostolske budskab, men nok en stadig udfordring til at vise den. De fleste af den slags formuleringer kan vel godt rummes inden for et luthersk teologisk univers, selv om melodien unægtelig er fremmedartet. Det eneste, som det kan blive vanskeligt at få plads til efter en traditionel luthersk tankegang, er forestillingen om en bispeordination, der næppe er kompatibel med ideen om det ene embede. Hvis man bispevier en person, der allerede er ordineret til præst, har man *eo ipso* skabt et særligt biskoppeligt embede, hvilket forekommer at være på kollisionskurs med luthersk embedsteologi. Understregningen af, at ingen særlig kirkestruktur (nl. den biskoppelige) er ”ein unfehlbares Zeichen für die Leitung durch den Heiligen Geist” (§ 42), ændrer intet herved.

På opdrag af LVF og Vatikanets Enhedsråd gennemførte den katolsk-lutherske dialogkommission 1995-2006 en række samtaler om kirkens apostolicitet, herunder om relationen mellem apostolsk succession og det ordinerede embede. Deltagerne er enige om at understrege alle døbttes delagtighed i Kristi præstedømme og deraf følgende kald til at forkynde frelsen i ham, og de er tilmed overens om, at der ved siden af dette almene præstedømme er brug for et særligt præsteembede, der ikke anfægter de troendes almindelige præstedømme, men tværtimod for-

---

kommer søgt og lidet overbevisende. Således *Pannenberg*, Systematische Theologie III, 414.

²⁵ *Das bischöfliche Amt im Rahmen der Apostolizität der Kirche. Eine lutherische Erklärung 2002*, 4-sproget udg. (engelsk, tysk, fransk og spansk), The Lutheran World Federation, Geneva 2003.

står sig selv som tjener for dette,²⁶ og de kan også svinge sig op til at betone et fælles luthersk-katolsk syn på ”the objective necessity of a differentiation within ministerial office” og derfor erklære, at ”the *episcopé* of ministry must be exercised at two different levels, that is, both locally in the congregation and regionally”.²⁷

Denne ikke ubetydelige enighed imødegås imidlertid af den i hvert fald indtil videre kompromisløse romerske overbevisning om, at kirkens ordinerede embede skal udformes i overensstemmelse med den i kraft af kirkens indefektibilitet og dogmeudviklingen normativt forståede, fra den tidlige kirke overleverede treleddede embedsstruktur (biskop, præst, diakon), hvis bevarelse, resp. genindførelse så bliver kriteriet for kirkelig fylde.²⁸ Tvisten mellem katolikker og lutheranere går ikke på, om kirken skal have et biskoppeligt tilsynsembede eller ej. Det er de begge enige om, at den skal. Men sagen handler om, hvad der gør en person til en ret indehaver af denne *episkopé*-funktion, og i kraft af hvad han har myndighed til at ordinere. ”It is Catholic doctrine that the practice and doctrine of apostolic succession in the episcopate is, together with the threefold ministry, part of the complete structure of the church.”²⁹ Fordi lutherdommen efter katolsk opfattelse ved reformationen mistede den episkopale apostolske succession, er den lutherske ordination som allerede tidligere omtalt deficitær. Den katolske biskops særlige opdrag er at tage vare på den eukaristiske enhed mellem lokalmenighederne i hans stift og på den eukaristiske enhed mellem dette og de øvrige lokalkirker. Han bliver således formidler mellem kirkens lokale, regionale og universale plan og tager i den forstand – i forening med bispekollegiet og i fællesskab med paven som dette kolle-

giums overhoved – vare på kirkens katolicitet. For lutheranerne ligger vægten primært på den lokale kirke og først i anden række på universalkirken. Lokalkirken er i fuld betydning *kirke*, men det kan den kun være, fordi den står i et væsentligt forhold til universalkirken: lokalmenigheden er i fuld forstand kirke, selv om den ikke er hele kirken.³⁰

Et universalkirkeligt tilsynsembede

Katolikker og lutheranere er ikke enige i spørgsmålet om en øverste universalkirkelig myndighed. Katolicismen er principielt afklaret på dette punkt, mens lutherdommen i dens faktiske og officielle form stadig er i tvivl både om et sådant embedes nødvendighed og (i positivt fald) struktur. Men dialogkommissionen forsøger at nå et skridt længere ved faktisk at pege på nødvendigheden af et læreembede som instrument for kirkens indefektibilitet:

Were a teaching office not present and functioning in specific ways on the levels of both the local congregations and for regions of several or many congregations, the church would be defective.³¹

Det er dette embedes ansvar at bevare kirken i sandheden ved at vidne om den i den til enhver tid aktuelle historiske kontekst: "... the teaching office or ministry is a necessary means by which the church is maintained in the truth of the gospel of Christ”, og der er enighed om, at “the teaching ministry must include the authoritative discernment of doctrine offered publicly, leading to judgments that preserve true teaching”.³²

Forsøgte den officielle katolsk-lutherske dialogkommission således i meget generelle vendinger at definere et universalt læreembedes opgaver, gik en inofficiel, i princippet privat dialog om *Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt*,

²⁶ *Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity, The Apostolicity of the Church*, Minneapolis/Minn. 2006, § 270 ff.

²⁷ *The Apostolicity of the Church*, § 280.

²⁸ ”Because the Holy Spirit guides the church along its way, Catholics are convinced that the very early and lasting development of the threefold ministry must be understood as the formation of a basic structure which, having once evolved, is from then on irreversible and belongs to the fullness of the nature of the church.” *The Apostolicity of the Church*, § 281.

²⁹ *The Apostolicity of the Church*, § 283.

³⁰ ”When Lutherans say that the local church is church in the full sense, they presuppose that the congregation assembled for worship stands in an essential relation to the universal church. This is so because the local church is not the whole church although it is wholly church.” *The Apostolicity of the Church*, § 285.

³¹ *The Apostolicity of the Church*, § 453.

³² *The Apostolicity of the Church*, § 458-459.

der blev gennemført 2005-2009 i den såkaldte *Gruppe von Farfa Sabina*, endnu et skridt videre.³³ Foranlediget af pave Johannes Paul II's enhedsencyklika *Ut unum sint* og på initiativ af Det Internationale Birgitta-Center i Farfa nordøst for Rom drøftede 16 katolske og lutherske teologer på baggrund af en fornyet læsning af de to Vatikan-koncilers tekster om paveembedet her muligheden for etableringen af en fælles- og universalkirkelig enhedsinstans til varetagelse af tilsynet med henblik på kirkens forbliven i sandheden (*indefectibilitas ecclesiae*) i henhold til den guddommelige forjættelse herom:

Die Verheißung ist an die Kirche Christi als solche gerichtet, als deren authentische Zeugin jene kirchliche Autorität überhaupt erst handelt, wenn sie die Wahrheit definiert und die Gläubigen hütet und leitet. Daraus erhellt, dass Konzilsentscheidungen und päpstliche Akte stets der Rezeption durch das Volk Gottes bedürfen, um das zu werden, was sie zu sein beabsichtigen: Ausdruck des Bleibens der Kirche in der Wahrheit und des unermüdlichen Ringens um sie angesichts der zahlreichen Herausforderungen, mit denen die Kirchen konfrontiert werden. In dieser Situation wird das Fehlen eines für die gesamtkirchliche Verständigung lutherischer Kirchen zuständigen Amtes besonders schmerzlich empfunden.³⁴

I betragtning af Roms ubestridelige, historiske position som kristenhedens centrum peger Farfa-Gruppens nærliggende, men i øvrigt ikke voldsomt konkretiserede vision på et forandret, revideret Petrus-embede som bærer af en sådan autoritet i et fremtidigt *communio ecclesiarum*, der kunne give plads for en ”partnerschaftliche() und kollegiale() Form der Wahrheitsfindung und Entscheidung”.³⁵ Om dette har nogen jordisk chance for at blive virkeliggjort inden for en overskuelig tidshorisont eller overhovedet nogensinde, kan kun tiden vise.

Men selve problemet forsvinder ikke, og om ikke for andet, så for troværdighedens skyld må kirkerne komme til rette med det. Kirken modta-

ger og videregiver budskabet om Kristus og frelsen i ham til mennesker i en bestemt tid og på et bestemt sted og har ansvaret for at kommunikere det på en sådan måde, at de troende møder den samme autentiske Kristus, som den apostolske menighed forkyndte. Dette er en gigantisk hermeneutisk opgave, og det kan ikke undre, at kirkerne for at løse dette opdrag har udviklet specifikke embedsstrukturer med det formål at bevare kirkens apostolicitet og enhed. Dette gælder også lutherdommen, selv om konturerne af de relevante embeder af og til truer med at sløres, ja udviskes. Begge kirker har indrettet sig med et tilsynsembede (*episkopé*) med ansvar for apostolsk kontinuitet og dermed kirkelig enhed. De er uenige på en række væsentlige punkter netop med henblik på embedssynet, men de er ikke uenige om, at et kirkeligt embede i almindelighed og et tilsynsembede i særdeleshed er nødvendigt. De går imidlertid forskellige veje med henblik på den konkrete embedsstruktur (herunder det ufejlbarlige paveembede), der jo efter katolsk opfattelse er selve den hermeneutiske garant for kirkens forbliven i sandheden. Men det hindrer dem ikke (og talrige andre konfessioner med dem) i at dele det teologiske anliggende, som de ønsker at give konkret form i teologi og kirkestruktur.

Med afsæt i overbevisningen om kirkens indefektibilitet ved kirken sig forpligtet til at gøre rede for, hvad indefektibiliteten til enhver tid konkret og aktuelt indebærer. Det er den måde, hvorpå kirken udøver sit profetiske embede, og derfor har katolicismen udviklet dogmet om den pavelige infallibilitet, mens protestantismen snarere taler om erklæringen af en *status confessionis*. Katolikker og protestanter er enige om det teologiske anliggende, men de går forskellige veje for at komme til rette med de problemer, som dette anliggende giver anledning til: Over for katolicismens undertiden forekommende overbetoning af læreembedets betydning med deraf følgende faktisk majorisering af gudsfolket står protestantismens tendens til underbetoning af enhver autoritativ struktur med deraf resulterende kirkelig handlingslammelse. En formidling mellem de to positioner kunne konkretisere sig i overdragelsen af myndigheden til at træffe definitive afgørelser (og således formulere sandheden) til det universale koncil for dermed at

³³ *Gruppe von Farfa Sabina*, Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt. Lutherisch-katholische Annäherungen, hg. Peder Nørgaard-Højen u. James F. Puglisi, Frankfurt am Main 2010.

³⁴ Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt, § 272.

³⁵ Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt, § 274.

fremme en mere overbevisende samtidig sikring af katolicitetens dimension og lægfolkets participation (*sensus fidelium*).³⁶

Det hermeneutiske resultat af disse overvejelser vil være erkendelsen af, at sandheden for at kunne bruges til noget og for at kunne forkyndes med myndighed skal være konkret og kunne defineres af en bestemt instans. En ikke formulerbar sandhed findes ikke. Det nærmeste, man kommer et svar på spørgsmålet om, hvem der så formulerer sandheden, ser i sidste ende ud til mindre at være et Petrus-embede, der aktuelt næppe har mange chancer for den nødvendige revision, end et koncil (hhv. tilsvarende synodale strukturer), der til dato er den institution, der i hvert tilfælde på det teoretiske plan bedst og mest overbevisende tilgodeser alle dimensioner af kirken og trods alt mere end andre løsningsmodeller formår at inkorporere *sensus fidelium* og bidraget fra det almindelige præstedømme. At planerne om et sådant *conciliar fellowship* alligevel heller ikke er så umiddelbart realisable, er en anden sag. Så skønt forestillingen om en fælles økumenisk udøvelse af *episkopé* nok bliver taget alvorligt, er den foreløbig i langt højere grad et desideratum end en realitet.

Embedsproblematikken ved en korsvej

Hvor står konfessionerne så aktuelt i embedsspørgsmålet generelt? Skønt det sikkert stadig er for tidligt at gøre status, kan det vel med rimelighed og al mulig reservation hævdes, at de stadig eksisterende divergenser – så tungtvejende de end måtte forekomme de fleste af os, hvis vi holder os til vore traditionelle tankemønstre og fastholder vore konfessionelle koder – ikke bør vægtes så tungt, at de fortsat får lov til at danne kirkeadskillende barrierer – og det gælder såmænd hele vejen fra præsteembedet til paveinstitutionen.

Der er intet, der tyder på, at vi ikke er enige om at betragte embedet som *iure divino*, og vi synes også at kunne komme overens om selve formålet med embedet. Embedet er nødvendigt, fordi kirkerne nu som før er lidenskabeligt overbeviste om, at det for mennesker og menneskeheden er livet om at gøre at forkynde evangeliet om ham, der dengang, nu og til evig tid er menneskers eneste Herre og Frelser. Glemmer vi dette overordnede perspektiv, vil der snart ikke være brug for noget embede overhovedet. Denne livsvigtige opgave kan – og skal formentlig også – løftes inden for forskellige strukturer og teologiske systemer, som derfor også for sagens skyld må have plads til hinanden og i forsonet forskellighed tjene kirkernes fælles Herre *ad maiorem Dei gloriam*.

Hvis dette skal lykkes, må kirkerne imidlertid omvende sig og vende ryggen til den form for økumenisk udveksling, der ikke så sjældent mere minder om en mere eller mindre åbenlys diplomatisk bestræbelse for at få samtalepartneren til at acceptere, hvad man selv står for, end om en fælles indsats for at formulere den fælles aktuelle tro. Ingen af os kan deltage i dialogen mellem konfessionerne uden at være bundet til og forpligtet på vore respektive traditioner, men disse er, så væsentlige og uomtvistelige de forekommer os, ”kun” den åndelige og spirituelle baggrund (og som sådan skal de i høj grad tages alvorligt!) for vor fælles aktuelle bekendelse af vor fælles Herre og Frelser i dag. Dette betyder ingenlunde en relativisering og tilsidesættelse af de ovenfor drøftede kriterier for apostolicitet, katolicitet og sandhed, men det styrer os uden om deres absolutering. Hvis denne øvelse lykkes for os, kan vi med sindsro tolerere forskellige tolkninger og strukturer også af det kirkelige embede i overbevisning om, at de ikke blot historisk har tjent, men også nutidigt fortsat tjener den forkyndelse, for hvis skyld vi overhovedet har det.

(English summary on p. 42.)

³⁶ Se hertil mine overvejelser i *James F. Puglisi (ed.), How can the Petrine Ministry be a Service to the Unity of the Universal Church? Grand Rapids/Michigan and Cambridge/UK 2010, 6 ff og 194 ff.*